Eseul Sf. Ioan Maximovici despre cel care l-a format duhovnicește, Mitropolitul Antonie Hrapovițki, nu reprezintă nicidecum o excepție sau o singularitare. Sf. Ioan vorbește în numele „norului de mărturii" ale ucenicilor, care nu se rezumă la a evoca doar „Ortodoxia inimii", ci evocă influența avută asupra lor în dimensiunea canonică, pastorală și dogmatică, ultimele dintre ele reflectate cel mai bine în „Dogmatica" Sf. Iustin Popovici, o lucrare scrisă în cea mai mare parte în timpul vieții Vlădicăi Antonie.

Chiar dacă poate ucenicii au spus unele lucruri mai bine decât maestrul lor, el rămâne, după cum dau mărturie chiar sfinții ucenici, rădăcina proximă, cel de la care au învățat să trăiască, să înțeleagă și să apere Ortodoxia. (Ninel Ganea)

În Evanghelia care tocmai s-a citit, aflăm de doi ucenici ai lui Hristos care au mers la mormântul Domnului și s-au întors de acolo cu sentimente diferite. Ioan a văzut și a crezut (In. 20:8), dar Petru, după cum aflăm din altă Evanghelie, a plecat, mirându-se de ceea ce s-a petrecut (Lc. 24:12). De unde deosebirea aceasta de atitudine? De ce Petru, care întotdeauna a încercat să-i întreacă pe ceilalți în credința față de Hristos, primul dintre apostoli care L-a mărturisit pe Hristos ca Fiul Dumnezeului celui Viu, să nu fie acum primul care să anunțe Învierea, ci în loc

de asta să se mire și să se îndoiască, iar aceasta în timp ce Ioan deja credea?

Motivul pentru care ei simt atât de diferit ceea ce tocmai au văzut se găsește în sentimentele diferite care s-au născut în ei când și-au adus aminte de Hristos și de atitudinea lor în timpul Patimilor. Petru este chinuit de faptul că s-a lepădat de Hristos. Lepădarea stă între el și Hristos. Greutatea păcatului este copleșitoare, îi întunecă mintea și nu le dă voie ochilor duhovnicești să privească în sus. Petru a continuat să se îndoiască și a fost muncit de gânduri grele până în momentul în care Hristos Însuși l-a mângâiat, apărând și iertându-l.

Lucrurile stăteau complet diferit cu Ioan. El nu a păcătuit în fața lui Hristos. Un tânăr neprihănit, care Îl iubea pe Hristos cu toată ardoarea iubirii curate – și din acest motiv îl iubea pe Hristos mai mult decât toți apostolii – el I-a rămas credincios lui Hristos prin iubirea sa. Nu L-a părăsit pe Hristos când L-au prins în Ghetsimani ci L-a urmat la palatul Marelui Preot și a stat pe Golgota, lângă Crucea Domnului, când toți ceilalți plecaseră deja de lângă Hristos, cu excepția femeilor care L-au urmat pe Hristos din Galilea. Ioan nu L-a părăsit pe Hristos până când [Domnul] nu și-a dat ultima Lui răsuflare; nu s-a îndoit de Hristos și conștiința sa era curată în fața Lui. Conștiința lui nu a șovăit în niciunele dintre faptele sau gândurile care l-ar fi putut separa de Hristos. Cel curat îl iubea pe pe Cel Întru Totul Curat, I-a dat inima sa și I-a rămas credincios. Din acest motiv Ioan, încă din timpul vieții pământești a lui Hristos, se rezema pe pieptul Său la cină, a fost înfiat la Cruce de Prea Curata Maica Sa, Fecioara Maria, iar după Înviere a primit imediat în inima sa taina Învierii. El așteaptă întâlnirea cu Cel Înviat din morți, nu cu îndoială, ci cu bucurie și este găsit vrednic de asta. Primind împreună cu ceilalți cunoașterea tainelor lui Dumnezeu prin intermediul discuțiilor cu Hristos înainte de Înălțarea Sa la ceruri, și întărit prin pogorârea Duhului Sfânt asupra sa, Ioan a continuat și după aceea să primească revelații de la Dumnezeu.

Ceilalți apostoli au primit iluminarea de la Duhul Sfânt și le-au fost revelate taine, dar cele mai înalte taine i-au fost arătate doar lui Ioan. Toți apostolii au propovăduit oamenilor Întruparea Fiului lui Dumnezeu, toți evangheliștii au descris zilele vieții sale pământești, revelarea puterii Sale divine, Patimile Sale și victoria Sa asupra morții. Însă doar Ioan a arătat deschis genealogia divină a lui Hristos. Ceilalți evangheliști își încep evangheliile povestind evenimentele care au avut loc pe pământ, în timp ce Ioan ne înalță imediat la ceruri.

Ceilalți apostoli, care au venit la Hristos când erau deja în floarea vârstei sau care nu L-au urmat imediat și hotărât când erau tineri, se găseau cu mult mai puternic legați de greutatea trupului, și doar prin multe nevoințe au reușit să se înalțe până la al treilea cer. Ioan, care încă din fragedă copilărie, s-a străduit din răsputeri să-și curețe inima, și-a dat inima lui Hristos de îndată ce L-a văzut, deși nici măcar el nu era ferit de ispite și gânduri păcătoase, pe care însă

le-a îndepărtat și le-a cucerit. Fericiți cei cu curați cu inima: pentru că ei îl vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5:8). Cu o inimă curată, Ioan, încă de când era pe acest pământ, în carne și oase, a fost ridicat cu duhul la însăși Tronul lui Dumnezeu și, văzându-L pe iubitul său Domn Iisus stând lângă Tatăl, a strigat cu voce tare către întreaga lume: La început era Cuvântul iar Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul (In. 1:1). În Evanghelia sa el așază fundația învățăturilor dogmatice ale Bisericii și dezvăluie baza principală a vieții creștine: porunca iubirii. Fiind plin de iubirea sa pentru Creatorul a toate, Cuvântul, el este plin de iubirea Sa pentru creație, și din acest motiv ajunge să cunoască Natura și Providența Divină, în măsura în care acest lucru este posibil pentru un om. Astfel, Ioan „plin de această iubire și plin de această teologie”, afirmând învățătura universală și cea mai înaltă a Cuvântului lui Dumnezeu, a fost făcut „întemeietorul credinței noastre curate” (vers din „Slavă”) sau cel care a pus bazele teologiei creștin-ortodoxe.

Ioan este numit Teologul în măsura în care el este în principal acela care dezvăluie și afirmă doctrina Cuvântului lui Dumnezeu, și alături de ea toată doctrina creștină preaînaltă despre Dumnezeu.

Pe lângă Ioan, Biserica a mai dat denumirea de teolog doar marelui Părinte al Bisericii, Sf. Grigorie Teologul și ea îl recunoaște, de asemenea, pe Sf. Simeon Noul Teolog. Ce îl distinge pe Sf. Grigorie Teologul? Din nou, aceleași calități ca și pe Ioan Teologul: curăția inimii, o năzuință arzătoare după Dumnezeu încă din fragedă tinerețe, o dăruire totală lui Dumnezeu. Asemenea lui au fost marii și sfinții ierarhi care ne-au arătat adevărata învățătură ortodoxă. Sf. Atanasie cel Mare și Sf. Vasile cel Mare au năzuit spre Dumnezeu din anii lor cei mai fragezi, și, prin iluminarea Duhului Sfânt, au înfățișat în operele lor dogmele Bisericii lui Hristos. Dar adâncimile și înălțimile învățăturilor lui Hristos ni se revelează cu o limpezime deosebită în lucrările remarcabile despre Cuvântul lui Dumnezeu ale Sf. Grigorie Teologul. Încă din tinerețe el s-a logodit pe sine curăției duhovnicești și trupești, veghind cu atenție la fiecare mișcare a inimii sale și controlând strict orice apariție a slăbiciunii umane. A suferit văzând în el scăderi și a cercetat cu atenție calea spre desăvârșire_a duhului uman, pentru a se face pe sine lăcaș al Duhului Sfânt. „Ție, celui ce ai încercat adâncurile duhului, ţi s-au adăugat şi Frumusețile Cuvântului” (Troparul Sf. Grigorie Teologul). Înălțând prin cuvintele sale purtătoare de Duh mintea omului către cele mai subtile adevăruri, Sf. Grigore a primit din partea Bisericii numele de „Teologul” și „Mintea Cea Preaînaltă a Teologiei”. Acum el contemplă Sfânta Treime, pe care a iubit-o din tinerețea sa.

Sf. Simeon, cel care a fost numit apoi Noul Teolog, s-a remarcat, la rândul său, prin curăția deosebită a inimii sale, care l-a înălțat la cunoașterea vieții duhovnicești tainice a omului și a lucrării harului lui Dumnezeu, despre care a vorbit în ziditoarele sale scrieri.

Sfinții Părinți au tălmăcit în „cuvintele rațiunii” învățătura care a fost răspândită prin puterea Duhului de către pescarii care au fost chemați de la prinderea peștelui la prinderea oamenilor – apostolii lui Hristos.

Operele Sfinților Părinți i-au condus pe fiii Bisericii la înțelegerea adevărurilor dumnezeiești și i-au învățat cum să împlinească poruncile lui Hristos, formând o mare mulțime de sfinți care căutau să placă lui Dumnezeu. De-a lungul secolelor, totuși, aceste opere sfinte, scrise de oameni luminați de harul divin, au trecut încetul cu încetul în uitare, iar în vremurile din urmă erau cunoscute de foarte puțini. Chiar și cei care au studiat științele teologice își trăgeau înțelepciunea nu atât de mult din aceste izvoare curate, cât din puțurile săpate de rațiunea umană singură.

Dar în zilele noastre s-a arătat o lumină a Bisericii, care a deschis din nou porțile adevăratei teologii. Năzuind din copilărie spre Dumnezeu, iar la vârsta de șapte ani dedicându-se complet slujirii Bisericii lui Hristos, tânărul Alexei și-a păstrat curăția inimii sale și a năzuit nu doar să învețe, ci și să împlinească învățăturile lui Hristos în toate lucrurile. Flămânzind și însetând după dreptatea lui Dumnezeu, el dorea să vadă aceeași curăție a inimii și în jurul său. De pe când era încă un tânăr, el și-a îndrumat colegii pe calea cea bună. Atunci când, renunțând cu totul la lume, a devenit călugărul Antonie, el a îndepărtat definitiv din inima sa orice legătură pătimașă cu vreun lucru lumesc. Mintea sa năzuia în permanență după veșnicie și și-a curățat inima printr-o neîntreruptă mustrare de sine a conștiinței și printr-o adâncă smerenie. El dorea mai presus de toate mântuirea și doar ceea ce îl conducea spre aceasta îi era de folos. Dar nu dorea mântuirea doar pentru el însuși. Duhul său suferea când vedea păcatele celorlalți, astfel că încerca plin de râvnă să îndrepte pe orice păcătos. Având el însuși inima curată, nu se temea că se pângărește stând alături de păcătoși. El, ca să spunem așa, intra în sufletele lor, luminându-le și curățându-le, lăsându-le curate, precum o rază de soare luminează locurile întunecate și pângărite. Toți îi erau dragi: atât cei bătrâni cât și cei tineri, atât drepții cât și păcătoșii. Inima sa atotiubitoare îi cuprindea pe toți. Avea râvnă în a-L aduce pe Hristos la cei care nu-L cunoșteau, pentru îndreptarea celor care greșeau. Mântuindu-și turma, el nu uita de alte oi. Fiind în poziția purtătoare de lumină a episcopului, el s-a arătat pe sine a fi un ierarh universal, nu doar purtând pe umerii săi slăbiciunea turmei sale, ci și veghind asupra lumii întregi. Precum Pavel, el se „îngrijea de toate Bisericile” și la fel ca acest apostol care a muncit mai mult decât oricare, el putea spune: Cine este slab şi eu să nu fiu slab? Cine se sminteşte şi eu să nu ard? (2 Cor. 11:29)

Studiind toate problemele vieții umane și fiind un om duhovnicesc, judeca totul duhovnicește. Cântărea totul din perspectiva celui mai înalt adevăr și, fiind plin de cinstire față de lumea întreagă, în duh el însuși rămânea în afara acestei lumi. El o socotea o pagubă față de desăvârșirea cunoașterii Domnului Iisus Hristos. El o socotea o pagubă față de câștigul cu Hristos, pentru a-L putea cunoaște pe El și puterea Învierii Lui, pentru a fi părtaș la patimile Lui

și asemenea cu El în moartea Lui. (Fil. 3: 7-8, 10)

Smerit, văzându-se pe sine ca fiind nimic, el nu s-a socotit niciodată să o fi cucerit ci „uitând cele ce sunt în urma mea, şi tinzând către cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus” (Fil. 3:13-14). Era strâns de dorința de a se despărți de trup și de a fi cu Hristos (Fil. 1:23) gândind că asta este mult mai bine pentru el. Dându-și seama, totuși, că era nevoie de el în trup pentru turma sa, a așteptat răbdător sfârșitul vieții sale, deși în timp ce era pe pământ ar fi putut spune: și totuși nu eu, ci Hristos trăiește în mine: iar viața pe care o trăiesc acum în trup o trăiesc în credința Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit și mi S-a dat mie (Gal 2:20). Privirea lui duhovnicească era ațintită spre Tronul Sfintei Treimi, pentru care s-a pregătit pe sine ca lăcaș, căreia i s-a dăruit cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată mintea și cu toată puterea lui. Cu o inimă curată sfântul ierarh Antonie a contemplat curat Sfânta Treime și, plin de dragoste, s-a „umplut de teologie”.

Fiind nu doar un urmaș la scaunul apostolic și un vestitor îndreptățit al sfinților apostoli, el era una cu Sfinții Părinți ai Bisericii, era născut duhovnicește din ei și era un continuator al predaniei lor. Cu minea sa luminată de Duhul Sfânt, el a înțeles sensul adânc al scrierilor și înălțimea învățăturii lor, iar experiența sa duhovnicească i-a deschis calea pentru cunoașterea activă a lui Dumnezeu. Mitropolitul Antonie s-a arătat a fi un nou mare Teolog. El a preaslăvit Sfânta Treime, explicând nu doar cum să credem în Treime, ci și de ce este acest lucru esențial pentru mântuirea noastră. El explică de ce A Doua Persoană a Sfintei Treimi este numită Cuvântul lui Dumnezeu, iar după Întrupare, Fiul Omului. El indică calea pentru a înțelege Patimile și Învierea Lui, și explică lucrarea plină de har a Duhului Sfânt în lume. Prea Fericitul Mitropolit Antonie al Kievului ne deschide cu o putere nouă înțelegerea Sfintelor Scripturi și comentariul Sfinților Părinți.

Ceea ce distinge lucrarea sa este că întotdeauna arată legătura dintre dogmă și viață, iar din dogme deduce învățătura morală. Năzuind el însuși să studieze adevărurile credinței nu prin gândirea rece, ci mai degrabă prin renașterea duhovnicească și împărtășirea cu natura divină, el îi cheamă să facă la fel pe toți cei care cred. Cu precădere iubitor și comentator al scrierilor de Dumnezeu inspirate ale ucenicului cel iubit al lui Hristos, Ioan Teologul, el, ca și acesta, Vladica Antonie a primit darul teologiei pentru curăția inimii sale și pentru iubirea sa nemărginită pentru Dumnezeu și creația Sa. Prin viața și opera sa el ne-a arătat calea spre slava lui Dumnezeu, o lumină cu care acum se apropie de Sfânta Treime, rugându-se ca întunericul care se află acum deasupra oamenilor să fie risipit, iar turma sa să primească mare și multă milă.